

Een (geschiedenis)wandeling door Westzaan

door WILLEM TIP/deel 12

Molen De Jonge Dirk

Op enige afstand van Het Prinsenhof staat aan de Weelsloot de kleine molen De Jonge Dirk. Deze kleine achtkante met hout gedekte molen is gebouwd als specerijmolen in 1905 en heeft oorspronkelijk gestaan aan de zuidkant van het Blauwe Pad te Zaandam. De naam was 'Indië's Welvaren'. In 1960 heeft men haar overgeplaatst naar Westzaan. Het binnenwerk is bij deze gelegenheid ingebouwd in molen 'De Huisman' aan de Zaanse Schans.

De naam Indië's Welvaren is tegelijk vervangen door 'De Jonge Dirk'. Deze naam stamt af van een andere Westzaanse molen, de cacao molen (oorspronkelijk blauwselmolen) De Jonge Dirk of De Paradijsvogel. De Paradijsvogel was de voorganger van de cacao-fabriek Grootes en heeft zijn naam nog geleend aan de nieuwbouwwijk die op de plaats van die fabriek is verschenen.

Aan de overzijde van de Weelbrug begint de Kerkbuurt. In de Gouden Eeuw en ook daarna woonden veel houthandelaren in hun fraaie koopmanshuizen aan het Zuideinde. De dorpsnotabelen woonden echter in de Kerkbuurt rond kerk en rechthuis.

De Weelbrug dateert uit 1956. In dat jaar verving ze een kleinere ophaalbrug. De toenemende omvang van de vrachtauto's die dagelijks de brug passeerden noopten tot de bouw van een veel bredere en hogere brug. De opstand verhuisde daarbij van de zuidkant naar de noordkant van de Weelsloot.

Aan de westkant van de Kerkbuurt zien we het houten woonhuis Kerkbuurt 1 (rijksmonument sinds 6-1-1976) en het hieraan vastgebouwde houten woon-winkelhuis Kerkbuurt 3 (rijksmonument sinds 6-1-1976). Monumentaal is ook de treures in de tuin achter Kerkbuurt 1. Beide woningen dateren uit het midden van de achttiende eeuw. Ze worden voor het eerst genoemd in het testament (1774) van de vermogende koopman Simon de Jager.

In de negentiende eeuw wonen in Kerkbuurt 3 de doktoren Jacobus van Waert (geboren 1789, overleden 1881) en Vis (van 1906 tot zijn verhuizing in 1919). In 1919 wordt in het pand de coöperatie 'De

Kerkbuurt 1, de voormalige winkel van Dirk Mes.

Eenheid' geopend. De winkelpui herinnert hier nog aan.

Kerkbuurt 1 heeft van 1881 tot 1995 een timmerwinkel gehuisvest, als laatste beheerd door de timmerman Dirk Mes (overleden 1996). Dirk Mes was ook zeer gezien als musicus bij de Westzaanse muziekvereniging Crescendo.

Willem Jansenplantsoen

Naast Kerkbuurt 3 ligt het Willem Jansenplantsoen. Tot 1971 heeft hier een woonwinkelhuis gestaan.

In de achttiende eeuw is er op dit stuk grond echter al sprake van een winkel. Er is een chirurgijn gevestigd en een stoffenwinkel. In de vroege 19e eeuw oefent een schoenmaker hier zijn beroep uit. In de vroege 20e eeuw verkoopt men vanuit het pand onder andere ansichtkaarten.

Op 4 maart 1926 raakt de in hout opgetrokken winkel echter in brand nadat een petroleumlamp is omgevallen. De schade is groot. Het huis gaat geheel verloren. Van het ernaast staande pand van de Coöperatie moet de geblakerde noordgevel volledig worden vervangen. Een nieuw vierkant stenen woon-winkelhuis

verrijst nu. Jarenlang is hier een drogistij gevestigd. Na de sloop van het pand richt de gemeente op het vrijkomende terrein een plantsoen in.

In 1985 krijgt het plantsoen zijn huidige bestemming. De Willem Jansen Stichting plaatst het beeld dat Slavomir Militic maakte van de bekende Westzaanse landschapsschilder Willem Jansen (1892-1969). Sindsdien heeft de Stichting het plantsoen ook in onderhoud.

Watermolenstraat

De Watermolenstraat (tot de jaren 1930: Watermolenpad) dankt zijn

naam aan de watermolen 'De Guit'. Deze molen stond tot 1899 aan de Nauernasche Vaart naast de Westzamer Sluis. In dat jaar verbrandde ze na een blikseminslag.

Langs het begin van de Watermolenstraat, dat ook deel uitmaakt van het beschermde dorpsgezicht, staan verschillende kleine negentiende-eeuwse houten woningen, zoals het houten woonhuis Watermolenstraat 3, dat dateert uit 1849 en is gebouwd met gebruikmaking van oudere onderdelen. Het is een van de weinige houten arbeiderswoningen uit de negentiende eeuw die Westzaan nog kent. In de jaren voor 1927 werd het bescheiden pand door twee gezinnen bewoond. In 1993-1994 is de woning geheel gerestaureerd.

Een industrieel monument

Het stenen pand Watermolenstraat 21 (gemeentelijk monument sinds 25-11-2003) werd gebouwd als graanmalerij en fouragehandel. Dit industriële monument stamt uit 1916 en is blijkens het tekstpaneel aan de voorzijde uitgebreid in 1924. In 1986 heeft men de fouragehandel J. Schoen SZ beëindigd en is het pand omgebouwd tot woning.

Plaatting van sokkel in het Willem Jansenplantsoen.

Het pand Kerkbuurt 3 (foto: Herdi van Herman Hackmann)

Aan de noordzijde van de Watermolenstraat ligt een rijtje nieuwbouwwoningen. Dit vervangt sinds 1971 het tot dan hier staande Zaanse pakhuis De Lelie. Gebouwd in 1750 heeft het pakhuis aanvankelijk gediend voor de opslag van oliehoudende zaden. In de negentiende eeuw is het ook in gebruik geweest als graanpakhuis (na 1851) en als tijdelijke opvang voor cholera patiënten (1867). Vanaf 1918 heeft de chocoladefabriek Grootes het pand gebruikt, sinds 1926 de cartonnagefabriek Gebroeders De Jong. In 1971 is het pakhuis De Lelie gedemonteerd en overgeplaatst naar de Zaanse Schans. ■

Foto's: Westzaanse Digitale Beeldbank